ĎÁBLÍK

Elektronický měsíčník pro členy a přátele Cally • Číslo 151 • Vychází 31. ledna 2016

Milí čtenáři,

prakticky bez zájmu českých médií se vloni na druhém konci světa odehrála prozatím největší ekologická katastrofa 21. století. Uměle založené lesní požáry v jihovýchodní Asii zabíjely a vyháněly z domovů ohrožené druhy zvířat i místní obyvatele, zatímco tamní velkoměsta zahaloval hustý jedovatý dým. Viníků je samozřejmě více, ale velká část požárů souvisí tak či onak s pěstováním palmy olejné. Indonéské požáry ukázaly kromě mnoha jiných věcí, jak důležitá je pro ochranu přírody demokracie a občanská společnost. V Indonésii to jsou právě neziskovky a biologové, kdo požárům čelí v první linii a snaží se bránit největším škodám. Státní orgány naopak selhávají, mimo jiné i kvůli všudypřítomné korupci.

I v České republice jsou to nevládní organizace, které se snaží do veřejné diskuse vnášet pravdivé informace o indonéských požárech, jejich příčinách a následcích. Prolamují tak nezájem našich médií, případně uvádějí na pravou míru některé zavádějící informace, kterými se to v (nečetných) českých článcích s touto tématikou jen hemží. Vytvářejí také protiváhu alibistickým výrobcům, kteří se zatím snaží problém zahrát do autu a mluví o nutnosti certifikace ekologicky šetrného palmového oleje. Což je ovšem při jeho současné (a stále rostoucí) spotřebě ukázkový příklad oxymóronu.

Obklopili jsme se palmovým olejem více, než je nutné a než je zdrávo. Jíme ho, umýváme si jím vlasy, lijeme ho do motorů aut, přijímáme ho i v běžných léčivech. Zní to jako otřepané klišé, ale planetu máme jen jednu a je společná. Indonéské požáry se nás týkají stejně jako devastace jihomoravských luhů, spor o podobu národního parku na Šumavě, degradace naší zemědělské krajiny nebo sídelní kaše rozpínající se do okolí českých měst. A všechny zmíněné problémy můžeme jako jedinci i prostřednictvím občanské společnosti ovlivnit.

V dnešním globalizovaném světě prostě neobstojí tvrzení, že vzdálené problémy jiných kontinentů se nás Evropanů netýkají. Také o tom se na sklonku minulého roku debatovalo v Paříži a závěrečná klimatická dohoda, byť její význam zatím nelze přeceňovat, ukázala směr. Zároveň platí, že politici v Praze, Jakartě nebo Paříži potřebují cítit tlak zdola, aby volili správná, nikoli jednoduchá a polovičatá řešení. Potřebují občanskou společnost jako příslovečná koza drbání.

Před globalizací neutečeme, ani se neschováme za pecí. Před jejími důsledky nás neochrání ani právě vztyčované ploty ze žiletkového drátu, které dozajista nezastaví uprchlickou vlnu (možná zatím spíše „vlnku"), zato se jim podaří ohrozit balkánské populace vlků, medvědů a dalších zvířat. Nezachrání nás dokonce ani silácká prohlášení ze závětří českých náměstí a hospod. Ba dokonce ani z hradu. Nakonec nezbude, než měnícímu se světu čelit s otevřenou myslí a čistým srdcem. Udělat všechno, co můžeme, a nepřitakávat tomu, s čím nesouhlasíme, ale nemůžeme to změnit. To je moje přání (nejen) do roku 2016.

Jiří Řehounek

V OBSAHU TAKÉ NAJDETE

Krajský soud potvrdil registraci VKP Rudolfovský lom ..... str. 2
Pařížská konference nezvládla oživit jaderný sen ..... str. 8-9
Pozvánky na akce ..... str. 19-22

Krajský soud potvrdil registraci VKP Rudolfovský lom

Registrace významného krajinného prvku Rudolfovský lom je potvrzena. Rozhodl o tom Krajský soud v Českých Budějovicích, na který se obrátili zastánci další zástavby v údolí Rudolfovského potoka. Soud jejich žalobu na rozhodnutí krajského úřadu zamítl a vyvrátil všechny jejich námitky.

„Krajský soud potvrdil naše přesvědčení, že Rudolfovský lom a jeho okolí si ochranu zaslouží. Považujeme za naprosto zásadní, abychom toto přírodně cenné území zachovali i do budoucna v současné podobě. Chceme, aby i nadále sloužilo jako klidná odpočinková lokalita pro občany Rudolfova, okolních obcí i Českých Budějovic. Takových míst je v krajině kolem krajské metropole čím dál méně a pokud je ztratíme, těžko se je podaří v původní kráse obnovit,“ komentuje soudní rozhodnutí Jaroslav Valevský ml. ze spolku Náš domov.

Advokát Miloš Tuháček, který spolek Náš domov od počátku zastupoval, k výsledku sporu uvádí: *„Lokalita Rudolfovského lomu bezesporu splňuje zákonné podmínky pro registraci významným krajinným prvkem. To soud zcela správně potvrdil. Za potěšitelný považuji zejména závěr krajského soudu, že zájem na hospodářském přínosu lokality nemůže vyvážit zájem na ochraně před rušivým zásahem do krajinného rázu.“*

Osud údolí Rudolfovského potoka ukazuje, jak důležitá je občanská angažovanost. Nebýt místních obyvatel, kteří se sdružili do spolku Náš domov a získali podporu dalších organizací i jednotlivců, mohlo se už v údolí stavět. Díky aktivním občanům byl navržen a registrován významný krajinný prvek Rudolfovský lom a krajský úřad zrušil kontroverzní ustanovení územního plánu obce Jivno. Místní se dokonce z velké části podíleli na biologickém průzkumu údolí, který prokázal výskyt 38 chráněných a ohrožených druhů. Spolku se také podařilo s využitím zákona o svobodném přístupu k informacím zjistit, že některé záměry prodeje pozemků v údolí (včetně VKP) nebyly v archivu obce Jivno dohledány nebo je nelze doložit.

„Soudní rozhodnutí nás samozřejmě těší, ale patrně nebude definitivní tečkou za snahami o novou výstavbu v údolí. Jivno bude znovu projednávat územní plán a majitelé pozemků, kteří případ hnali k soudu, svoje postoje pravděpodobně nezmění. O osud Rudolfovského lomu a celého údolí se tak musí občanská veřejnost zajímat i nadále,“ říká Jiří Řehounek z Cally.

Tisková zpráva Našeho domova, Cally a Jihočeských matek (redakčně kráceno)

Lyžování na blátě

Navzdory klimaskeptickým prognózám předního českého lyžaře Václava Klause schází českým horám sníh. Ředitel zadovského areálu na Šumavě mluví v MF DNES o „tragickém začátku zimy“. Pět tisíc účastníků Jizerské padesátky krouží do omrzení po čtyřkilometrovém, tři metry širokém okruhu. Podle ředitele závodu Radima Nyče, kterého citoval Respekt, na trať organizátoři navezli přes sedm stovek kamionů

technického sněhu za milion korun. Společnost Ski Beskydy, která provozovala lyžařský areál v Mostech u Jablunkova, rovnou krachuje. Tolik namátkou zprávy z českých médií.

Už před lety se v zahraničí vyrojily studie, které počítaly s ekonomickými problémy níže položených areálů v Alpách. Tehdy si Češi klepali na čelo a hrdě vztyčovali vleky v pahorkatinách středních Čech i jižní Moravy. Jihočeská Národní fronta (od Jana Zahradníka po Jiřího Zimolu) si hýčkala svůj projekt mamutího skiareálu v Boleticích. Nejprve na Chlumu, později na Špičáku. A kdo se pokusil cokoli namítnout, byl okamžitě nálepkován jako zemský škůdce.

Calla už tehdy tvrdila, že v přírodně cenném boletickém prostoru je takový projekt ekonomickým nesmyslem, který navíc poškodí zdejší unikátní přírodu. Boletice nejenže nedosahují ani nadmořské výšky sousední Šumavy, ale navíc leží i v jejím srážkovém stínu. V kombinaci s teplými zimami by se boletický areál nutně musel stát černou dírou na peníze, nikoli slibovaným zlatým dolem. A nebýt vytrvalé kampaně občanské veřejnosti podpořené některými vědci, možná už by stál.

Naše hory nikdy nebudou Alpami a investice do lyžařských areálů se staly notně rizikovou záležitostí. I přesto se množí další projekty, které natahují ruku k veřejným rozpočtům nebo za nimi stojí dravé soukromé firmy. Stačí připomenout vleklý (a periodicky se vynořující) případ lanovky na Smrčinu/Hraničník v první zóně Národního parku Šumava nebo naštěstí (zatím?) zamítnutou lanovku na Petrovy kameny v Jeseníkách – do míst, kam v létě noha turistova nesmí vkročit.

Měli bychom si konečně uvědomit, že sněhu (stejně jako větru a dešti) se poroučet nedá, a založit prosperitu našich horských oblastí na zachovalé přírodě. Podpořit měkkou turistiku, která nezávisí na tunách vylitého betonu a proinvestovaných milionech, ale spíše na pořádné porci lidské představivosti, tvořivosti a respektu k přírodě. A chránit hory nejen kvůli ekonomickému užitku, ale i kvůli jejich kráse a dalším hodnotám, které nelze penězi vyčíslit.

Jiří Řehounek

Ministr Jan Mládek: Uhelné limity konečně nezpochybňuji. Uran chci ale vytěžit!

Ministr průmyslu Jan Mládek (ČSSD) v novém návrhu Surovinové politiky ČR (ve středu 3. února ji projedná vláda) konečně uznal zachování limitů těžby hnědého uhlí na velkolomu ČSA. Přestal také spekulovat o nových velkolomech. Stále však neodůvodnil, proč chce debatovat o návratu vyvlastňování do horního zákona. Ministerstvo také pokračuje v prosazování zbytečných a zastaralých plánů na otevírání ztrátových a rizikových nových uranových dolů.

Základním problémem ministrova návrhu je to, že se zaměřuje téměř výhradně na těžbu energetických surovin místo na energetickou efektivitu a domácí obnovitelné zdroje. Podobně jako Mládkova dříve přijatá Státní energetická koncepce ČR kalkuluje surovinová politika s dávno překonanými vizemi růstu spotřeby, kterou se snaží uspokojit zejména mixem uhlí, zemního plynu a uranu.

Přitom například i konzervativní Mezinárodní energetická agentura (IEA) považuje energetickou

efektivitu za hlavní „palivo“, na jehož využití je třeba se zaměřit, a doporučuje přidat v podpoře obnovitelných zdrojů.

Také vládní tzv. Pačesova komise spočetla, že zateplování domů a obnovitelné zdroje tepla mohou postupně nahradit veškerou spotřebu uhlí a dovoz plynu pro vytápění budov v ČR. Aktuální studie potenciálu větrné energetiky zase ukazují, že - pokud by vláda prosadila rozumnou podporu pro jejich výstavbu - mohou nové větrné turbíny už za patnáct let vyrábět více než dvojnásobek elektřiny oproti obří obstarožní elektrárně Počerady. Ta konzumuje téměř veškerou produkci uhelného velkolomu Vršany na Mostecku.

Původní návrh Surovinové politiky ČR zpochybňoval zachování limitů na velkolomu ČSA [4]. MPO totiž svérázně interpretovalo vládní usnesení o limitech těžby uhlí z Ústí nad Labem tak, že rozhodnutí o bourání obcí bylo jen odloženo a v roce 2020 se má prolomení limitů znovu posuzovat. Aktuální text, který v pondělí projedná vláda, však už říká: „Na lomu ČSA ponechala vláda územně ekologické limity v platnosti.“ O uhlí pod obcemi uvažuje jen jako o rezervě v případě krize. Toho lze podle expertů vládního Výboru pro udržitelnou energetiku dosáhnout převedením uhlí za limity do tzv. nebilančních zásob, což znemožní zbytečné plýtvání surovinou v době, kdy není potřeba.

Změnila se i formulace týkající se tzv. rezervních lokalit pro těžbu hnědého uhlí. Zmizela kontroverzní věta o “případné ložiskové ochraně”. To by znamenalo stavební uzávěry, zastavení územního rozvoje obcí a vznik stejného problému jako v případě přímého ohrožení Horního Jiřetína a Černic.

Úvahy o vrácení institutu vyvlastňování kvůli těžbě do horního zákona muselo ministerstvo na základě námitek některých ministerstev a obcí mírně upřesnit. Nově říká, že lze uvažovat o vyvlastňování „např. v případě zásadního ohrožení energetické či surovinové bezpečnosti státu”. Ani v současném návrhu však není uveden jediný příklad, kdy by nyní - po zrušení vyvlastňovacích paragrafů v roce 2012 - nějaké ložisko stát nemohl využívat. Formulace je navíc vzhledem k různým možnostem výkladu zneužitelná.

Plány na další nesmyslnou těžbu uranu MPO nevzdává a hodlá tak zásadně změnit dosavadní strategii postupného útlumu tohoto špinavého odvětví. První na řadě by měl být nový uranový důl nedaleko Brzkova na Vysočině. Případná těžba, která vychází podstatně dráž, než je cena uranu na trhu, by tu ale neměla význam pro zvýšení naší energetické soběstačnosti: v nejlepších letech těžby (265 tun uranu) by nepokryla ani polovinu potřeby našich jaderných elektráren. S přípravou těžby v Brzkově zásadně nesouhlasí starostové, obyvatelé dotčených obcí i ekologická sdružení. Problémem jsou budoucí citelné dopady do života v okolních obcích, které již mají s těžbou negativní zkušenosti.

Jiří Koželouh, programový ředitel Hnutí DUHA, řekl: *„Dobře, že pan ministr Mládek přestal zpochybňovat vládní usnesení o zachování limitů těžby uhlí na velkolomu ČSA a spekulovat o úplně nových velkolomech. Ale kromě vymýšlení katastrofických scénářů odůvodňujících případné návrhy na rozšíření těžby uhlí a vyvlastňování by se surovinová politika měla zaměřit - a to zejména - na neplýtvání energií i surovinami a na využití domácích obnovitelných zdrojů, aby těmto scénářům předešla."*

Edvard Sequens, energetický konzultant sdružení Calla, řekl: *„Investice několika miliard korun do nového dolu a rekonstrukce úpravny uranu by jen zvýšila dluh, který splácíme po předchozí éře uranového*

dobývání. Těžba sama by také byla neekonomická, praktické přínosy pro energetiku minimální, ale dopady do života okolních měst a obcí citelné. Protože pan ministr Mládek rád fárá, možná bychom mu měli spíše předplatit permanentku v nějakém hornickém muzeu, než mu hloubit nový důl.“

Tisková zpráva Cally a Hnutí DUHA

Tunel pro úložiště za 1,8 miliardy – potřebný, ekonomický a zákonný?

V pátek 8. ledna 2016 navštívil ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek, hejtman Kraje Vysočina Jiří Běhounek a další pozvaní Podzemní výzkumné pracoviště (PVP) Bukov, jehož první část byla nově vybudovaná v podzemí končících uranových dolů v Dolní Rožínce. To má sloužit Správě úložišť radioaktivních odpadů (SÚRAO) pro práce spojené s výběrem lokality pro hlubinné úložiště vyhořelého jaderného paliva. Ministerstvo průmyslu navrhlo, aby PVP Bukov bylo dále podstatně rozšířeno. Náklady z veřejných prostředků na vybudování, provoz a výzkum do roku 2030 tu mají činit ještě bezmála 1,8 miliardy korun.

Calla i spolek Nechceme úložiště Kraví hora podporují investice do dalšího výzkumu zaměřeného na nalezení bezpečného řešení problému jaderných odpadů. Avšak projekt PVP Bukov vzbuzuje pochyby z hlediska ekonomiky, skutečné přínosnosti záměru i souladu se zákonem.

Projekt je představován jako řešení pro horníky po ukončení těžby uranu. Ekonomický rozbor ministerstva vyčísluje, že díky zaměstnání 90 horníků na projektu Bukov, uspoří státní rozpočet cca 20 milionů korun nákladů v sociální oblasti. Oproti tomu je plánována útrata ve výši 1,785 miliardy korun na PVP Bukov. Nebylo by přínosnější investovat tyto peníze do rozvoje zanedbané infrastruktury včetně zajištění podmínek pro nové investory? Náklady mají být hrazeny také z evropských programů, zejména z Operačního programu podnikání a inovace pro konkurenceschopnost, kam byly podány tři žádosti o celkem 450 milionů korun. V důsledku tak projekt, který neřeší ani konkurenceschopnost ani rozvoj podnikání, odčerpá potřebné peníze až pro stovky jiných nestátních firem.

Existuje riziko zmaření investovaných prostředků z hlediska reálného přínosu pro vyhledávání bezpečné lokality úložiště. Geologická stavba na lokalitě Kraví hora, kde začala být PVP Bukov budována, se liší od ostatních šesti vytipovaných lokalit v České republice. Zatímco štola pro PVP Bukov je ražena v metamorfovaných horninách, všude jinde jde o magmatické horniny. Budou proto tady získané zkušenosti natolik přínosné i pro jiné lokality, aby zdůvodnily vysoké investice? Na takové riziko upozornil i Státní úřad pro jadernou bezpečnost. Ve Finsku, které je pro MPO a SÚRAO vzorem, jak připravit hlubinné úložiště, se podzemní laboratoř také razila až ve finální lokalitě Onkalo. Podobně je tomu ve francouzském Bure.

Otazníky stávající stavby PVP Bukov vidíme i nad souladem se zákonem:

a) Smlouva o dílo mezi SÚRAO a státním podnikem DIAMO jako dodavatelem byla podepsána v květnu 2013. Avšak čerpání prostředků z jaderného účtu na činnost SÚRAO může být podle § 26 odst. 4 atomového zákona činěno výlučně na základě vládou schváleného plánu práce s rozpočtem SÚRAO na příslušný rok. V Plánu činnosti Správy úložišť radioaktivních odpadů na rok 2013 nikde není zmínka o PVP

Bukov a investicích do něj. A to ani v jiných letech, poprvé se informace o PVP Bukov objevuje až v Plánu činnosti na rok 2016.

Rozhodnutí o investici 83 milionů korun, která vyvolává potřebu dalších veřejných nákladů v řádu miliard korun tak neučinila vláda, ale na počátku roku 2013 Rada Správy úložišť radioaktivních odpadů. Ta je orgánem společenské (veřejné) kontroly nad SÚRAO a má dohlížet nad hospodárností vynakládaných prostředků. Jak přesně rozhodnutí Rady znělo, není možné ověřit, protože SÚRAO zápisy z jejího jednání poskytuje jen neúplné (začerněné).

b) Nebylo stanoveno žádné průzkumné území pro realizaci výzkumného pracoviště, jak je požaduje zákon o geologických pracích. Stavba leží v dobývacím prostoru dolu Rožná I., který byl povolen za účelem dobývání uranové rudy případně dalších surovin, nikoliv ale pro geologické práce pro hlubinné úložiště.

PVP Bukov není v souladu s platnou, vládou schválenou „Koncepcí nakládání s vyhořelým jaderným palivem a radioaktivními odpady v ČR“. Ta počítá se stavbou podzemní laboratoře až v místě budoucího hlubinného úložiště, když stanoví cíl: „Připravit veškerou projektovou a podpůrnou dokumentaci pro zahájení výstavby podzemní laboratoře a realizaci dlouhodobých experimentů pro doložení a potvrzení bezpečnosti hlubinného úložiště“ v termínu do roku 2030.

Edvard Sequens, energetický konzultant Cally řekl: *„Řada zakázek, které v posledních letech Správa úložišť zadává přímo státnímu podniku DIAMO, ukazuje mnohem více na snahu podpořit chřadnoucí ekonomiku uranové firmy, než na koncepční hledání bezpečného místa pro rizikové jaderné odpady. Tak jako byla lokalita Kraví hora v sousedství uranových dolů přidána do výběru později navzdory doporučením geologů, nebyla dříve plánována ani nyní prezentovaná podzemní laboratoř.“*

Martin Schenk, předseda a mluvčí OS Nechceme úložiště Kraví hora řekl: *„Vybudování laboratoře pod Bukovem vnímáme jako další protahování závislosti regionu Bystřicka na důlní činnosti. Laboratoř také může znamenat skutečnost, že tam kde bude laboratoř, vznikne později i hlubinné úložiště. Proto si myslíme, že je potřeba se víc zaměřit na posílení investic do průmyslové zóny v Bystřici nad Pernštejnem a co nejrychlejšího a efektivního rekvalifikování zaměstnanců dolů.“*

Tisková zpráva spolků Calla – Sdružení pro záchranu prostředí a Nechceme úložiště Kraví hora

Ochotníci z Dolní Cerekve zazářili

V lednu se v Dolní Cerekvi divadelní ochotníci „Roztoč kolektiv“ a přátelé divili dění v lokalitě Hrádek. Ostatně ani Alois Jirásek by nevyšel z údivu, neboť jeho hra Lucerna posloužila scénáristovi a textařovi písní Pavlovi Kovářovi jako předloha k napsání jeho úložišťové satiry „Světlo lucerny“. Osvětlení (či přímo osvícení, protože duchovní prožitek to byl též) zajistili Patrik Havlík s Otakarem Doležalem. Živá hudba (na bicí/cajon, kytary a housle hráli Richard Holas, Jáchym Novák a Jakub Vítek) a osobitý styl každého zpívající herce daly hře šťávu.

Děj se hemží milostnými zápletkami a přímými i nepřímými aluzemi na „radioaktivní“ aktéry známé z médií. Ale herci si zchladí žáhu i na jednom

podnikateli s masem a architektonickém vzhledu kulturního domu. Sám scénárista si vystřihne postavičku bělovlasého odborníka na ukládání jaderného odpadu, ve hře zvaného jako ředitele Českých energetických tunelů (ČET), v doprovodu sexy mluvčí. Petr Kovář se svými svalnatými lýtky se perfektně vžije do role ředitelky Státního úřadu pro jaderné zamoření (SÚJZ) Jeho hereckým partnerem je Filip Vláčil v roli starosty, který se ředitelce SÚJZ Drábíkové upsal ke spolupráci, ale teď se z ní snaží vycouvat. Manželky obou herců si zahrály role aktivistek Lidušky (Iva Vláčilová) a Haničky, co se „tak ráda poutá“ (Marta Kovářová). A společně s aktivistkou spolku 2. Alternativa Alenou Slavingerovou (v roli aktivistky Marušky) brání umělecky i herecky úžasně ztvárněnou lípu (Anežka Vláčilová) a celý vrch Čeřínek, aby pod ním neskončil jaderný odpad. V tom jim také rafinovaně pomáhají elementy ohně (hraje Otakar Doležal), vody (Monika Vacková) a větru (Petra Konířová). Taky vodník (Vlaďka Svobodová) – pomáhá nápovědou. A taky pomáhá někdo, od koho byste to v žádném případě nečekali. I samotnou jadrnou Drábíkovou totiž rozněžní skvosty zdejší přírody. Při její hlášce: „Jestli někde ztvrdnout, tak na Přední skále. Jestli někde harašit, tak určitě v Hojkovském rašeliništi. A co je Pražský hrad oproti Čertovu hrádku.“ se moc lidí v klidu neudrží. Vtipný je i způsob uvádění přestávek a o to, abyste je využili co nejefektivněji, se postará správce (Zbyněk Dvořák). Nejlépe tím, že se občerstvíte u hospodského Dobroty (Jan Ficenc).

Herci nabízejí, že po domluvě rádi odehrají své představení i v jiných úložišťových lokalitách. Uvažují o částečném přepracování scénáře ve spolupráci s tamějšími kreativními mozky tak, aby se i diváci v jiných částech země mohli bavit u svých vlastních místních vtípků. Kontakt pro zájemce je: https://www.facebook.com/roztockolektiv/ . A až budete váhat, zda na představení „Světlo lucerny“ nebrat své děti a nechat je raději doma s babičkou nebo jinými dobrými dušemi, zkuste zatnout zuby a přivést je s sebou. Alespoň ty v Dolní Cerekvi se postaraly svou bezprostředností o pár zábavných poznámek. Nakonec – jde především o jejich budoucnost.

Olga Kališová

VYŠLO

Zpravodaj "Jaderný odpad? Děkujeme, nechceme!" - 2/2015

S přelomem roku končí dlouhé období sporů o úložiště vedených „u stolů“. Do terénu vyrazí geologové a další odborníci, aby zanedlouho ukázali prstem na ty obce, které by měly pokračovat na cestě k tisíceletému spolužití s jaderným odpadem. Těm by mohl pomoci dnes chystaný zákon o posílení práv obcí, který stručně představujeme. Ale bez aktivního přístupu starostů, spolků a dalších aktivních občanů si tito své zájmy uhájit nemohou. V novém čísle zpravodaje se dozvíte, že v lokalitách se nespalo ani v uplynulých měsících a další akce jsou nachystány. Ve velkém rozhovoru s geologem Zdeňkem Laštovičkou se pak dočtete, proč Správa úložišť s nápadem postavit úložiště pod Čeřínkem na Vysočině odborně pochybila. A že šlápla vedle v případě Lubence, zaznělo na nedávné konferenci, která se tu konala a o níž také najdete zprávu.

Zpravodaj "Bezjaderná vysočina" - leden 2016

bezjaderná leden 2016 vysočina

editorial

Trvalé úložiště jako jediné řešení?

Vyšlo třetí číslo zpravodaje BEZJADERNÁ VYSOČINA, které svým zaměřením na Kraví horu uzavírá cyklus představení tří lokalit na Vysočině. Vznikalo v době předvánoční, kdy se lidé vyjadřovali k nové koncepci co s radioaktivními odpady a s napětím očekávali geologické průzkumy v roce 2016. Najdete v něm příspěvky od spisovatele Jurmana, starostky Jeřábkové ze Skryjí, přírodovědce Laciny a spolku Bystřičáci, a o aktivitách v Horce a Hrádku.

Pařížská konference nezvládla oživit jaderný sen

V Paříži se začátkem prosince 2015 zastánci jaderné energie znovu dožadovali u světových lídrů, aby přijali jejich technologii jako zásadní pro záchranu planety z hlediska nebezpečných klimatických změn.

Avšak analýza plánů 195 vlád, které podepsaly Pařížskou dohodu, z nichž každá má svůj vlastní individuální program na snížení uhlíkových emisí, ukazuje, že téměř všechny vlády jadernou energii vyloučily. Jen několik velkých hráčů — Čína, Rusko, Indie, Jižní Korea a Velká Británie — chce i přesto rozsáhlý program pro stavbu nových reaktorů.

Za účelem pochopit, proč tomu tak je, si americký Bulletin of the Atomic Scientists (Bulletin jaderných vědců) vyžádal od osmi odborníků v dané oblasti názor na budoucnost jaderné energie v souvislosti se změnou klimatu. Jeden z nich věřil, že stavba nových jaderných reaktorů ve velkém měřítku „by mohla a měla“ být použita k zastavení klimatických změn a další si myslel, že jaderná energie by mohla hrát roli, i když malou. Zbylí si mysleli, že nové jaderných elektrárny jsou příliš drahé, jejich výstavba příliš pomalá a mají příliš mnoho nevýhod na to, aby mohly soutěžit s obnovitelnými zdroji.

Jaderný průmysl v nesnázích

Amory Lovins, spoluzakladatel a vedoucí vědecký pracovník Rocky Mountain Institute, zpracoval zničující analýzu, která tvrdí, že pomalý pokles jaderného průmyslu byl zkrátka zapříčiněn nedostatečnou investiční rozvahou. Průměrný jaderný reaktor je v současnosti starý 29 let a procento světové produkce elektřiny pokračuje v poklesu z maximálních 17,6 procent v roce 1996 na 10,8 procent v roce 2014. „Průmysl je ve finanční tísni,“ napsal Lovins. Také říká, že jaderná energie nyní stojí několikanásobně více než větrná nebo solární energie, a je za nimi natolik pozadu z hlediska nákladů a doby výstavby, že už je nikdy nedožene.

Všechny podrobnosti o tom, co on a další odborníci tvrdili, jsou na stránkách Bulletinu, některé z jejich komentářů jsou níže.

Profesor Jeff Terry z katedry fyziky na Illinois Institute of Technology, byl nejvíce nadšený z nové jaderné výstavby: *„Jaderná energie je spolehlivý zdroj elektřiny vykazující nízké emise oxidu uhličitého, který by mohl a měl být využit k zastavení klimatických změn. Čína, Indie, Rusko a Jižní Korea staví jaderné elektrárny ve svých i cizích zemích. Proto bude jaderná energie i nadále hrát roli při zmírňování dopadů změn klimatu po dobu příštích 80 let,“* řekl Terry. *„Proč se tyto země obracejí na jadernou energii?*

Především kvůli všestrannosti a stabilitě jaderné výroby. Jaderná energie má nejvyšší využití kapacity v porovnání s kterýmkoli nízko emisním zdrojem oxidu uhličitého.“

Další potenciální nadšenec byl Seth Grae, prezident a generální ředitel společnosti Lightbridge Corporation, který se domnívá, že využití lehkovodních reaktorů „musí vzrůst v celosvětovém měřítku“, má-li svět dosáhnout cílů Pařížské dohody. Avšak nové technologie, které by mohly mít zásadní vliv na úbytek oxidu uhličitého v globální produkci elektřiny, včetně pokroků jako skladování elektrické energie v síti, účinnější větrné turbíny a nové typy jaderných reaktorů, nejsou vyvíjeny dostatečně rychle, tvrdí. *„Bohužel, tyto technologie nejsou ekonomicky dostatečně konkurenceschopné pro dodavatele, aby byly aplikovány v potřebně velkém měřítku a zabránily tak katastrofálním změnám klimatu,“* píše Grae. *„Dostatečné zlepšení ekonomické konkurenceschopnosti nemusí být dosaženo včas, aby se zabránilo nejhorším důsledkům změny klimatu.“*

Příliš pomalé

M.V. Ramana z Nuclear Futures Laboratory a Programu pro vědu a globální bezpečnost (PSGS) na Princetonské univerzitě, vystupoval odmítavě: „Stále existují lidé, kteří doufají, že jaderná energie jakoby zázrakem prodělá masivní expanzi v relativně krátkém časovém období. Důkazy ale zatím svědčí o tom, že toto jsou falešné naděje, které je nejlépe opustit, máme-li se vypořádat se změnou klimatu s vážností, jakou tento problém vyžaduje.“

Peter Bradford, hostující profesor na Vermont Law School a bývalý člen Jaderné regulační komise (NRC), souhlasil: *„Změna klimatu, tak naléhavá a tak zdánlivě neřešitelná, se stala posledním útočištěm jaderných šarlatánů v celém západním světě.“* Řekl, že James Hansen, snad nejnepřehlédnutelnější z klimatických vědců, kteří obhajují těžkou závislost na rychlých množivých reaktorech či jiných inovativních typech reaktorů, činí tak bez toho, aby věnoval pozornost dosavadní bilanci dlouhého a nákladného selhávání.

Hui Zhang, fyzik a vedoucí vědecký pracovník Belfer Centra pro vědu a mezinárodní záležitosti (BCSIA) na Harvard Kennedy School, řekl, že Čína měla velký program pro stavbu jaderných elektráren. Ale že jaderné elektrárny v současné době vyrábí jen 1 procento elektřiny k pokrytí obrovské národní spotřeby a i v případě, že by bylo dosaženo cíle 110 jaderných reaktorů do roku 2030, pokrývaly by tyto pouze 5 procent spotřeby. *„I kdyby flotila jaderných reaktorů o kapacitě 130 GWe do roku 2030 značně navýšila současnou kapacitu (více než čtyřnásobek nynější kapacity 30 GWe v Číně a více než 100 GWe v USA), odpovídala by pouze 5 procentům celkové spotřeby energie v zemi a představovala by jen čtvrtinu potřebné nefosilní energie,“* řekl Zhang. *„V praxi bude celková spotřeba energie pravděpodobně vyšší než plánovaný limit, takže by byl podíl jaderné energie na celkové skladbě zdrojů energie ještě menší. Konec konců, jaderná energie je důležitá, pokud se chce Čína vypořádat s problematikou znečištění ovzduší a klimatickými změnami, ale je to jen jeden kus obrovské skládačky.“*

Olga Kališová

Snižuješ spotřebu elektřiny? Zaplať víc!

Energetický regulační úřad (ERÚ) plánuje od příštího roku zavést zásadní změnu ve způsobu účtování elektřiny — připravuje nové tarify, které zatím nazývá Nová tarifní struktura (NTS). Změna se dotkne úplně všech domácností, živnostníků i firem – všichni zaplatíme více paušálně (za samotné připojení k síti a podle hodnoty jističe) a méně za skutečně spotřebovanou elektřinu.

Růst spotřeby elektřiny může být použit jako důvod pro stavbu nových bloků v Temelíně a Dukovanech podobně jako podpora pro elektrické vytápění v polovině devadesátých let posloužila coby důvod pro dostavbu Temelína. Podrobnější informace a příklady modelových domácností najdete v novém informačním listu: www.hnutiduha.cz/analyza-novych-tarifu .

Bude-li plán Aleny Vitáskové přijat, doplatí na to domácnosti s malým počtem členů, jako jsou matky samoživitelky, penzisté, studenti, mladé páry, vdovci a vdovy v důchodovém věku, ale také všechny domácnosti s nízkou spotřebou či chalupáři a všichni, kteří záměrně snižují spotřebu. Zaplatili by o několik tisíc korun ročně víc než dosud.

Elektřina pravděpodobně výrazně zdraží i pro malé a střední podnikatele a instituce typu škol. Přitom možnost bránit se zdražení bude mít jen zlomek domácností, jakkoliv ERÚ bude tvrdit opak. Potvrdili to oslovení elektrikáři a revizní technici.

Na levnější elektřinu se naopak mohou těšit domácnosti s nadprůměrnou spotřebou a velké průmyslové podniky. Všem spotřebitelům elektřiny se přestane vyplácet pořizovat úsporné spotřebiče nebo malé fotovoltaiky, které jim snižují účty za elektřinu. Spotřebitelé s fotovoltaikou na střeše či fasádě budou navíc zatíženi penalizačními poplatky za to, že si chtějí vyrábět čistou a levnější elektřinu a snížit tak svou závislost na velkých elektrárenských firmách. Návratnost pořízení panelů by se prodloužila daleko za životnost technologie.

Návrh totiž výrazně zvyšuje fixní (paušální, „za připojení k síti“) část platby za distribuci elektřiny, zatímco podstatně snižuje částku za spotřebovanou elektřinu. U většiny spotřebitelů by tak na účtu za elektřinu zcela převažovaly paušální platby bez ohledu na to, kolik odebrali ze sítě. Vysoké paušální výdaje mají domácnosti platit bez ohledu na to, kolik elektřiny spotřebují (včetně mezní situace, kdy spotřebitel neodebere žádnou, např. při dlouhodobém pobytu mimo domov). Nový systém tarifů by tak povzbudil nákupy náročných spotřebičů, jako je klimatizace či sušička prádla.

Alena Vitásková minulý týden slíbila, že k návrhu nových tarifů se bude moci vyjádřit veřejnost a v případě nesouhlasu tarify upraví. Pokud vám tento (zatím jen) návrh není lhostejný, napište prosím přímo předsedkyni ERÚ Aleně Vitáskové, že s ním nesouhlasíte: http://www.hnutiduha.cz/novetarify .

Martin Mikeska, energetický expert Hnutí DUHA, řekl: *„Mrazivá tarifní revoluce z dílny ERÚ a velké energetické trojky ČEZ, E.On a PRE je tu. Stop úsporným spotřebičům i možnostem elektřinu si vyrábět levněji sám ze solárních panelů. Dražší elektřina pro malé domácnosti nebo domácnosti s nízkou spotřebou. Ekologové, důchodci, singles, ale i mladé rodiny či chalupáři by ještě dnes měli napsat ERÚ, že to, co připravili, nedává smysl.”*

Štěpán Chalupa z Komory Obnovitelných zdrojů řekl: *„Regulační úřad dává domácnostem jasný vzkaz: elektřinu si nevyrábějte a nešetřete s ní. Úřad navrhuje fakticky sankce pro domácnosti, které si chtějí část*

spotřebované elektřiny vyrobit samy třeba pomocí slunce. To je nejen proti modernímu vývoji decentralizace energetiky, ale i proti platným strategiím státu. Na první pohled spravedlivým rozdělením stálých nákladů sítě na všechny včetně domácností dojde paradoxně k motivaci s elektřinou plýtvat, což je proti vyššímu zájmu společnosti s energií šetřit.“

Jakub Halamíček z Komory OZE a CAFT řekl: *„Navrhovaný model bude fakticky znamenat, že pro domácnosti bude ekonomický nesmysl si pořídit sluneční elektrárnu na vlastní střechu za účelem snižování nákladů za elektřinu. Pokud je to záměr úřadu, pak mohou být s výsledkem spokojeni. Pokud na ERÚ nechtějí lidem bránit v energetické nezávislosti a úsporám v odběru elektřiny, pak je potřeba návrh nové tarifní struktury přepracovat.“*

Redakčně upraveno z podkladů Hnutí DUHA

Arnika potvrdila, že manipulace s popílky ze spaloven znečišťuje okolí Hůrky u Temelína

Výsledky analýzy vzorků sedimentů a půdy poukazují na znečištění okolí Hůrky u Temelína perzistentními organickými látkami - především dioxiny a polychlorovanými bifenyly. Koncentrace dioxinů překračují hodnoty definované Ministerstvem životního prostředí ČR jako „znečištění, které může mít negativní vliv na zdraví člověka a jednotlivé složky životního prostředí a které vyžaduje další opatření“. Zdrojem tohoto znečištění je manipulace s popílky ze spalování odpadu a případně i s jinými nebezpečnými odpady, kterou provádí společnost Quail s.r.o.

Důkazů pro znečištění prostředí Hůrky u Temelína v důsledku činnosti Quailu je několik. „Vodní tok navazující na nádrž na dešťovou vodu, která stéká z plochy provozovny, vykazuje výrazně vyšší znečištění než sousední. Navíc se koncentrace nebezpečných látek se vzdáleností od ploch, kde je manipulováno s popílky, snižují. Pokud se podíváme na specifické zastoupení dioxinů ve vzorku, rozpoznáme v něm dioxiny, které jsou typické pro popílky ze spaloven,“ vysvětlila nezávislá expertka Alena Nekvapilová, která provedla odborné vyhodnocení několikaletých odběrů vzorků v okolí Hůrky.

„Namísto využití nespalovacích technologií pro nevratnou likvidaci perzistentních organických látek (POPs) jsou zde popílky míseny s dalšími materiály a nařeďovány na požadovanou koncentraci. Tato praxe není v souladu se zásadami Stockholmské úmluvy (4). Dochází při ní k významnému znečištění prostředí POPs jak v okolí provozovny, tak na místech, kde je finální zásypová směs používána,“ upozornil Jindřich Petrlík z Arniky.

Jedním z takových míst jsou laguny po přepracování uranové rudy MAPE Mydlovary. Nebezpečné chemické látky obsažené v popílku ze spaloven tak neohrožují pouze okolí Temelína, ale také už tak znečištěním zatížených Mydlovar. „Přestože se díky odporu veřejnosti a nevládních organizací prozatím podařilo ubránit region jižních Čech od výstavby spalovny odpadů, důsledkům této průmyslové činnosti Jihočeši čelí na dvou místech,“ poznamenala koordinátorka aktivit Arniky v jižních Čechách Jitka Straková.

„Šíření znečištění z provozu v Hůrce do volné krajiny je i důsledkem příliš benevolentních limitů pro dioxiny a další POPs v odpadech, jak jsou definovány českou i evropskou legislativou,“ uzavřel Petrlík.

Arnika podá podněty České inspekci životního prostředí a Krajskému úřadu Jihočeského kraje k přezkoumání integrovaného povolení vydaného pro provoz Quail a bude požadovat zpřísnění podmínek, které jsou v něm stanoveny.

Tisková zpráva Arniky (redakčně upraveno)

Liga mistrů. Kolik ztrácíme na evropskou špičku?

Výsledky špičkových zahraničních projektů v recyklaci komunálního odpadu i využívání obnovitelných zdrojů ukazují, že zatím máme za evropskou komunální špičkou co dohánět. Pomyslnou Ligu mistrů přitom nehrají velkokluby s miliardovými rozpočty, resp. největší a nejbohatší města. Ke špičkové úrovni recyklace nebo razantnímu snížení emisí skleníkových plynů vedou dobré nápady, důsledné provedení a vhodné legislativní podmínky. Ukázky projektů přináší publikace „Liga mistrů: Oslo, Capannori... A co my?“, kterou dnes na snídani s norským expertem Dagem Arnem Hoystadem a novináři zveřejnilo Hnutí DUHA. Novou publikaci najdete zde:
http://hnutiduha.cz/sites/default/files/publikace/2015/11/liga_mistru_stranky.pdf.

Mezi projekty evropské špičky patří bioplynová stanice na kuchyňský odpad v Oslu či odpadový systém toskánského Capannori, dosahující úrovně recyklace 82 %. Podobně inspirativní jsou, i s ohledem na probíhající jednání o globální změně klimatu, aktivity 26 finských měst, která přijala závazek snížit emise skleníkových plynů o 80 % do roku 2030. Právě dobrovolné aktivity komunální sféry i občanů právě tak jako progresivních úřadů a firem hrají v globální snaze o ochranu klimatu i životního prostředí stále větší roli.

Kuchyňský odpad se ve velkoměstech významně podílí na naplněných popelnicích a jeho využití není snadné. Oslo má 630 000 obyvatel, kteří ročně vytřídí 50 000 tun kuchyňského odpadu. Díky speciální bioplynové stanici získává Oslo z každé tuny tohoto nevábného materiálu 3,4 m^3 stlačeného bioplynu, tedy palivo, na které autobus hromadné dopravy ujede 125 kilometrů. Vedlejším produktem je pak 1,8 m^3 kapalného biologického hnojiva.

Toskánské město Capannori dosahuje vynikajících výsledků v recyklaci komunálního odpadu díky kombinaci opatření, která jednotlivě praktikují i jiná města. Radnicí zaštítěný bazar nepotřebných věcí, svoz vytříděného odpadu přímo od domu, podpora domácího kompostování či spolupráce s obchodníky na omezování obalů funguje i jinde. V Capannori vše důsledně propojili a odpadovému hospodářství věnují mimořádnou pozornost a kapacitu.

Finská města zapojená do projektu výrazného snižování emisí skleníkových plynů využívají technické možnosti ke snižování spotřeby energie i potenciál obnovitelných zdrojů pro náhradu fosilních paliv. V průměru se ve městech zapojených do projektu podařilo za pouhých pět let (2007 – 2012) snížit emise skleníkových plynů o 19 %. Cíl 80 % do roku 2030 je ambiciózní, ale dosažitelný.

Dag Arne Hoystad pracoval mimo Norska také na projektech vedoucích k lepšímu hospodaření s energií v budovách na Ukrajině či v republikách Střední Asie. Velké zkušenosti má rovněž se zvyšováním dostupnosti zásobování energií v Africe (Togo, Tanzánie). Pracuje na mezinárodním vzdělávacím projektu SPARE, do kterého je zapojeno pět tisíc škol.

Dag Arne Hoystad, energetický expert Friends of the Earth Norway, řekl: *„Klíčovou podmínkou pro rozvoj špičkových projektů jsou dobré předpisy. Druhou je občanská podpora. Právě o ni se můžeme v Norsku opřít. Vynikající projekty, jako je například vájemně provázaný energetický, odpadový a dopravní systém v Oslu, vycházejí z dlouhodobého a širokého zájmu občanů. Když například lidé v Norsku nemohou třídit odpad, jsou z toho hned nesví. Ovšem naše země má i své stinné ekologické stránky. Ekonomika a životní*

úroveň Norska stála především na ropě a plynu. To se nyní mění. Je to pro nás velká výzva, právě tak jako snížení spotřeby."

Karel Polanecký, energetický expert Hnutí DUHA řekl: *„Klobouk dolů před českými starosty, kteří dokázali dotáhnout projekt využití lokálních obnovitelných zdrojů. Musíme ovšem vidět, že v zemích jako je Finsko nebo Dánsko najdeme podobných projektů mnohem víc. Starostové tam mají nesrovnatelně příznivější podmínky než u nás. Stabilní úroveň podpory obnovitelným zdrojům je v těchto zemích samozřejmostí, kterou jim můžeme jen závidět. Zatímco u nás letos další projekt srovnatelný se středočeskými Kněžicemi nevyroste, desítky finských měst získají další následovníky."*

Ivo Kropáček, odpadový expert Hnutí DUHA řekl: *„Italský zákon o odpadech snižuje poplatek za skládkování těm obcím, které hodně třídí. Město Capannori je tak motivováno odpady recyklovat a ne spalovat. Ministr životního prostředí Richard Brabec by měl obdobnou recyklační slevu zapracovat do návrhu nového zákona o odpadech. Recyklační sleva musí obce především ekonomicky motivovat ke zvýšení recyklace, v níž zaostáváme za úspěšnými západoevropskými zeměmi."*

Tisková zpráva Hnutí DUHA

MALÝ OPRAVNÍK BIOLOGICKÝCH OMYLŮ

Pedagogický neúspěch

Pravým semeništěm biologických omylů bývá zkoušení ve školách. A kritická situace nastává, když trápení nebohého studenta spěje k neodvratitelné katastrofě. Pak se totiž pedagog uchyluje k tzv. záchytné otázce, aby se vzápětí jasně ukázalo, že student otázku záchytnou neshledává a úpěnlivými pohledy loví ve třídě nápovědu.

Ani správně šeptaná nápověda však nezaručí úspěšnou odpověď, protože je zapotřebí jí porozumět. A tak se stane, že student překřtí „edafon" (= soubor půdních živočichů) na „megafon" apod. Další variantou je nápověda posunkem, která ale předpokládá rozvinuté abstraktní myšlení na obou stranách. Snadno se pak stane, že zkoušený v reakci na naznačené bubnování rukama o lavice pojmenuje membránu mezi vnějším a středním uchem „bicí".

Vůbec nejhorší variantou pak je nesprávná a navíc špatně pochopená nápověda. To mi kdysi student oznámil, že „autorem evoluční teorie byl doktor Mengele." A když jsem s ním nesouhlasil, pokoušel se argumentovat, že si „spletl jenom pár písmenek." Bohužel jsem ho musel opravit, neboť oním autorem zakladatel genetiky Jan Řehoř Mendel určitě nebyl.

Jiří Řehounek

Když jste se narodili, právě vymíral živočišný druh

Vymizení druhu je určitě smutná událost. Samozřejmě často zbývá naděje, že bude druh v nějaké odlehlé oblasti znovu nalezen. Proto se s oficiálním potvrzením čeká další desítky let, i když u řady druhů víme, že jejich opětovný nález se rovná zázraku.

Novinář Louis Doré sestavil z dat IUCN (Mezinárodní svaz ochrany přírody) přehled, podle něhož si můžete zjistit, který druh z přírody zmizel v roce vašeho narození. Přehled publikoval list The Independent a do češtiny ho na svém blogu přeložil Miroslav Bobek, ředitel ZOO Praha (najdete ho na https://www.zoopraha.cz/aktualne/pohledem-reditele/9630-ktery-druh-vymizel-v-roce-kdy-jste-se-narodili).

Jde samozřejmě spíše o mediálně zajímavou zprávu. Přesto ale upozorňuje na nezvratný fakt, že živočišné druhy nenávratně mizejí jeden za druhým. Mnohé z nich bez povšimnutí. Ale takový konkrétní seznam je něco jiného než statistika, s jejíž pomocí odhadujeme počty vyhubených druhů, z nichž mnohé jsme ani nestačili objevit a popsat pro vědu. V seznamu jsou konkrétní druhy se svými příběhy, které si většinou můžete sami vyhledat na internetu. A třeba potom začít něco podnikat, aby se seznam dále nerozšiřoval.

I já jsem si našel příběh zvířátka, které bylo naposledy v přírodě spatřeno v roce mého narození, bělozubky Wimmerovy, která žila na jihu afrického Pobřeží slonoviny. Zrovna v tomto případě však ještě jistá naděje zbývá. „Můj“ maličký hmyzožravec žije z pohledu vědy v nepříliš prozkoumané zemi a je tak malý, že mohl jen unikat pozornosti zoologů. Pokud jste se ale narodili v roce 1952 (tuleň karibský), 1956 (datel císařský), 1970 (tygr turanský) nebo třeba 1989 (ropucha zlatá), máte smutnou jistotu.

Jiří Řehounek

Čím krmit ptactvo?

Zima je v plném proudu, takže bychom si mohli osvěžit základní zásady přikrmování ptactva. Oblíbené je např. zimní krmení labutí či kachen na řekách. A co radí odborníci?

„Nejvhodnější potravou pro vodní ptáky jsou menší kousky nakrájeného nebo rozlámaného vysušeného bílého pečiva a chleba. V žádném případě na nich nesmí být plíseň nebo sůl, ptáci by se mohli přiotrávit a uhynout. Vhodnou potravou jsou i semena pšenice, ovsa nebo kukuřice, slupky jablek a zbytky zeleniny,“ uvádí v loňské tiskové zprávě Moravského ornitologického spolku (MOS) Jiří Šafránek.

A určitě už taky sypete ptáčkům na krmítka. Takže jak je to s jejich krmením?

„Pro kosy, kvíčaly, cvrčaly a brkoslavy jsou největší pochoutkou jablka a plody jeřabin. Můžete je zavěsit na větve před okno nebo kolem krmítka. Sýkorky, brhlíky a strakapoudy spolehlivě přiláká zavěšený hovězí lůj. Někteří ptáci, jako například pěnkavy, jikavci a chocholouši, nejraději sbírají semena na zemi pod krmítkem a tak není na škodu, když nějaká semena vypadnou.

Nejvhodnější potravou pro přikrmování ptáků, podle odborníků z Moravského ornitologického spolku, jsou semínka slunečnice a drcené vlašské ořechy. V menší míře, jako doplněk, je možné přidat semena máku, řepky, prosa, loupaného ovsa a pšenice. Pokud některá semena v krmítku zůstávají bez povšimnutí a ptáci je nežerou, je lepší je do krmítka již nedávat. Tam, kde krmítko navštěvují výhradně vrabci domácí nebo

polní, je vhodné jim přilepšit strouhankou ze suchého bílého pečiva. V obchodech můžete koupit i různé směsi pro zimní přikrmování ptáků, nejlepší jsou však ty, ve kterých jsou převážně semena slunečnice.

Čím pestřejší jídelníček ptákům nabídnete a čím je přírodě bližší okolí vašeho krmítka, tím více druhů na něm a v jeho okolí můžete pozorovat. Ptáci sice zatím nejsou na krmítkách životně závislí, ale rádi si přilepší potravou ze snadno dostupného zdroje. Až později nastanou kruté mrazy, potrava z krmítek jim může zachránit i život. Do krmítek naopak v žádném případě nepatří zbytky jídel z kuchyně, chleba a slané pečivo. Ptáci by mohli po jejich pozření uhynout," píše Jiří Šafránek z MOS.

A pro opozdilce, kteří krmítko teprve vyrábějí, přidáváme ještě několik praktických rad o jeho umístění (opět z dílny MOSu, tentokrát citujeme z letáčku „Přikrmování – pomáháme ptactvu v zimním období", který je ke stažení zde: http://www.mos-cso.cz/userFiles/letak_prikrmovani_2008.pdf):

„Krmítko může být jakéhokoliv tvaru a velikosti, z plastů, plechové nebo klasické dřevěné, dbáme pouze na to, aby nikde nemělo ostré hrany, případně trčící hroty hřebíků. Také stříšku musí mít dostatečně velkou, aby byla potrava chráněna před sněhem a deštěm. Krmítko samotné umísťujeme na volném prostranství alespoň 1,5 m nad zemí, nejlépe 3 – 4 m od nejbližších keřů a stromů, čímž znemožníme lov toulavým kočkám, které se v místech zvýšeného výskytu ptáků rády zdržují a loví."

A když budete mít štěstí, možná při zimním přikrmování přilákáte na krmítko nebo „na rohlík" i některého ne zcela běžného ptáčka, jak ukazují i naše ilustrační fotografie pořízené v minulých letech v Českých Budějovicích.

S využitím materiálů MOS připravil Jiří Řehounek

Zajímá českou veřejnost stav vody v našich rybnících?

Jedním z projektů občanské vědy zaměřených na zapojení veřejnosti, které v loňském roce organizovala Česká společnost ornitologická (ČSO), bylo měření průhlednosti vody našich rybníků pomocí jednoduchého zařízení – Secchiho desky. Cílem bylo upozornit na špatný stav našich rybníků zejména jako důležitého biotopu pro vodní ptáky.

Průhlednost vody je limitujícím faktorem pro výskyt ptáků zejména během hnízdního období, kdy potřebují krmit svá mláďata. To platí zvláště pro potápku černokrkou, ptáka roku 2015, která se při lovu potravy orientuje pomocí zraku. Potápka černokrká byla vyhlášena ptákem roku především z důvodu katastrofálního úbytku početnosti – a ten se naneštěstí netýká jen potápek. Nízká průhlednost vody neškodí jen ptákům – v zakalené vodě mají ztížené podmínky pro život rostliny, bezobratlí či obojživelníci.

Sníženou průhlednost vody v rybnících má u nás na svědomí zejména nepřirozeně vysoká obsádka komerčně chovaných kaprovitých ryb. Příliš vysoký počet nasazených ryb dokáže zcela zlikvidovat drobné vodní bezobratlé (zooplankton), což má za následek přemožení drobných řas (fytoplankton) a následnou sníženou průhlednost vody. Kapři při hledání potravy ryjí v bahně na dně, čímž ničí vodní rostliny a zároveň

dále zvyšují zákal vody.

Průhlednost vody v nádržích v Česku se v roce 2015 pohybovala od maxima 410 cm na Kolovském rybníce v okrese Karlovy Vary (který si zachoval nadprůměrně vysoké hodnoty průhlednosti až do konce sezony), po téměř nulovou průhlednost na více lokalitách koncem srpna. Průměrná průhlednost podle očekávání s postupem vegetační sezóny v jednotlivých měsících klesala, a to od hodnoty 87 cm v dubnu, 77 cm v květnu, 64 cm v červnu, 48 cm v červenci až po 41 cm v srpnu.

Průhlednost vody jsme měřili od dubna do srpna, s důrazem na hnízdní období. Celkem se za loňský rok sešlo 686 samostatných měření z 353 různých lokalit po celé republice. Mezi nejlépe pokryté regiony patří okresy Rokycany, Karlovy Vary, okolí Prahy, Jindřichohradecko, Českobudějovicko, okres Nymburk, okolí Velkého Meziříčí či Moravskoslezský kraj. Do akce se zapojilo 56 samostatných měřicích skupin, od jednotlivců až po kolektivy s více než 20 členy. Na nejpodrobněji sledovaných lokalitách je k dispozici až 13 měření za sebou (rybníky Karásek a Labutinka, vodní nádrž Klabava a Ejpovické jezero, všechny v okrese Rokycany).

Koordinátorku kampaně Katarínu Slabeyovou z ČSO těší zájem lidí, který vyplývá z nasbíraných čísel. *„Díky zapojení dobrovolníků máme velké množství údajů ze všech koutů republiky. Bez aktivní účasti veřejnosti by bylo velmi obtížné a nákladné sesbírat podobný soubor informací. I touto cestou bychom chtěli poděkovat všem zúčastněným za jejich přínos,“* říká Slabeyová.

Podobné projekty, jako bylo naše loňské měření, existují i jinde ve světě. *„Nejslavnější, největší a nejstarší projekt tohoto druhu byl založen r. 1994 v Kent State University, Ohio, USA a jmenuje se „Secchi Dip-in“. Měření dobrovolníků z USA a Kanady ukazují nejširší veřejnosti dlouhodobé trendy v průhlednosti Severoamerických jezer,“* přibližuje Daniel Fiala z Výzkumného ústavu Vodohospodářského T. G. Masaryka. *„Za dvacet let se podařilo vytvořit unikátní databázi měření z více jak 13 000 jezer, z nichž asi 2 000 jsou sledovány dlouhodobě. Do projektu se za dobu trvání zapojily tisíce lidí a k roku 2010 naměřili přes 41 000 záznamů,“ dodává Fiala. Důležitost sledování stavu vod zdůrazňují i závěry loni vydané Zprávy o stavu přírody v EU, která přímo uvádí „Poškození přírodních podmínek bylo nejpodstatnějším ohrožením pro ptáky, kteří žijí na sladkovodních stanovištích, pravděpodobně kvůli snížení dostupnosti míst pro hnízdění a krmení“.*

V současné době probíhá ve spolupráci s odborníky z Výzkumného ústavu vodohospodářského T. G. Masaryka a Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy vyhodnocování výsledků z měření i ve vztahu k výskytu a početnosti vodního ptactva. *„S našimi partnery plánujeme v kampani pokračovat i v příštím roce a přibude i několik novinek. Zájemci se vše brzy dozvědí na stránce voda.birds.cz,“* uzavírá Slabeyová.

Tisková zpráva ČSO (mapky a grafy na http://cso.cz/index.php?ID=2861)

Rysí tulák Luděk

Rys Luděk z Prachaticka, jenž loni v srpnu překvapil místní obyvatele v lesním komplexu Kürnberg Wald u Linze, se nyní objevil až v Novohradských horách. Tento pravděpodobně mladý samec je skutečný dobrodruh. Poté, co v létě překonal náročných sedmdesát kilometrů plných překážek z domovského Prachaticka k Linzi, vrátil se znovu na sever. Opět přešel Dunaj a přes rakouský Mühlviertel a Waldviertel

doputoval až do Novohradských hor.

Lesní komplex Kürnberger Wald u Linze nebyl totiž pro rysa příznivý. Jeho rozloha je pouze 12 km^2, což je pro dospělého jedince málo. Rysi obývají domovský okrsek o rozloze 150-400km^2. Navíc okolí Linze je plné pro zvířata neprůchozích migračních bariér (nákupní centra, letiště, výrobní haly apod.).

Během své předchozí letní pouti z Prachaticka k Linzi musel Luděk překonat frekventované silnice spojující rekreační oblasti na levém břehu Lipna, obejít města, přeplavat nebo po mostě přejít řeku Dunaj.

Celá česko-bavorsko-rakouská populace rysa ostrovida čítá pouze 60-80 jedinců.

„Pro dlouhodobé přežití populace je 60-80 rysů málo. Nezbytná je proto ochrana nejen jádrového území Šumavy, ale i navazujících okrajových oblastí tak, aby zde zůstaly zachovány velké lesní komplexy, kde bude mít rys dostatečný prostor a klid k vyvedení mláďat,“ říká Tereza Mináriková, expertka na ochranu velkých šelem z ALKA Wildlife, a dodává: „Konkrétní trasu rysa Luďka neznáme, přesto je zřejmé, že musel projít dlouhou a nebezpečnou cestu. Jednou z překážek, kterou musel překonat, je i nová rakouská rychlostní silnice S10. Jeho příběh tak podtrhuje nutnost zachovat průchodnost naší krajiny nejen pro lidi, ale i pro divoká zvířata.“

„Celou trasu rysa Luďka jsme byli schopni zrekonstruovat pouze díky dobré spolupráci řady lidí - českých a rakouských ochránců přírody, dobrovolníků Rysích hlídek, myslivců a lesníků. Jsme rádi, že se tato spolupráce dobře rozvíjí a přináší cenné výsledky,“ uzavírá Josefa Volfová z Hnutí DUHA.

Tisková zpráva Hnutí DUHA (redakčně upraveno)

DOPISY ČTENÁŘŮ

Příběh kočičí bezdomovkyně

Koček bez domova je hodně. Jedna kočičí dáma žila v naší ulici ve sklepě činžáku a na ulici. Nikdo neví, jaké měla dětství a kde vyrůstala.

Jelikož obec je ze zákona majitelem toulavých zvířat, upozornila jsem na to odbor životního prostředí v Kaplici. Nabízela jsem, že kočku chytíme, necháme ji vykastrovat a zase ji pustíme. Město by jen zaplatilo náklady. Neprošlo to, neboť na to prý nejsou peníze.

Později jsme ji vídali se 4 koťaty. Lidé, včetně nás, je začali krmit. Koťátka se však začala ztrácet. Po novém upozornění mi příslušná úřednice městského úřadu

sdělila, ať počkám, že se třeba ztratí všechna. Stalo se. Lidé viděli, jak nějaké auto zajelo poslední kotě. Následně město nechalo nainstalovat síť do sklepního okénka domu, kde kočka přebývala.

To už bylo na nás moc. Kočičí bezdomovkyni jsme pozvali k nám domů a ta to s vděčností přijala. Dne 9. října loňského roku nás odměnila 3 krásnými koťátky. Dvě si vzala jedna hodná, soucitná paní pro svoji maminku a to poslední čeká na nového pána nebo paní.

Možná si řeknete, že si to poslední koťátko můžeme nechat. Mezi kočkami jsou však složité vztahy. Bojují o svá teritória nekompromisně. Máme také 5 letého, bázlivého, mourovatého kocourka, který se urazil a pro změnu se na ulici odstěhoval on. Pravda, občas se přijde zahřát, najíst a napít. My mu sice domlouváme a vysvětlujeme celou situaci, ale zatím marně. Doufáme, že při menším počtu koček se náš plašan uklidní. Kromě něho máme staršího zrzavého kocourka, který je dost oprsklý a pokud mu nikdo nekrade jídlo z jeho misky, bohorovně zvýšený počet koček snáší.

Díky, že jste tento příběh přečetlli až do konce. Pokud znáte radu, jak naučit kočky nebát se, napište mi to. I lidi je těžké naučit, aby se nebáli.

Růžena Šandová

P.S.: I poslední kotě již našlo svůj domov.

GRAF MĚSÍCE

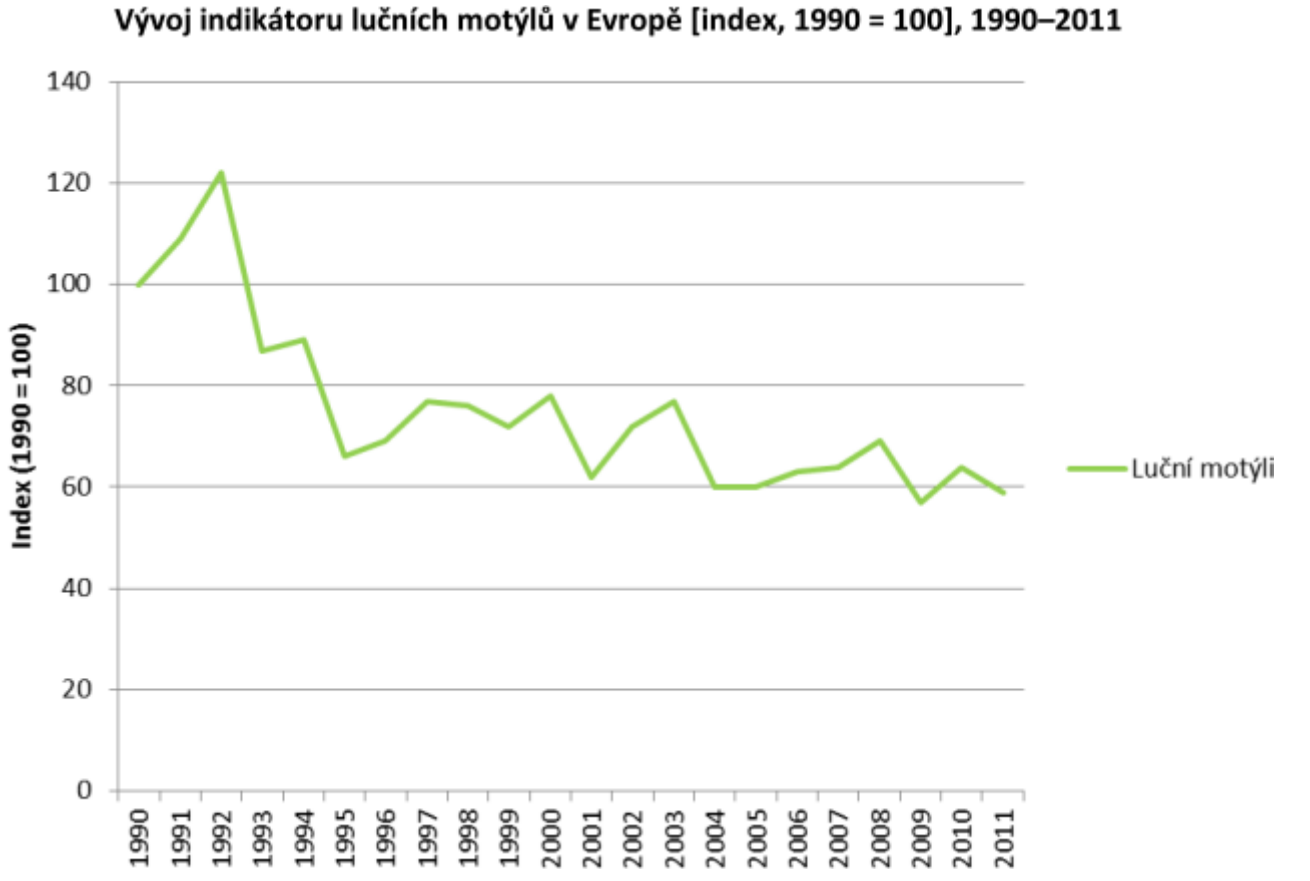

Zdroj: Evropská ekologická agentura

Hnutí DUHA České Budějovice a Calla
ve spolupráci s Iuridicum Remedium, z. s.

vás srdečně zvou na besedu z cyklu Zelených čtvrtků

Co přinese obchodní úmluva mezi USA a EU?

s analytikem Pavlem Buršíkem

Je TTIP šance, nebo špatný vtip?

Ve čtvrtek 18. února 2016 od 18:00 hodin

v galerii Měsíc ve dne, Nová ul. 3, České Budějovice.

Více informací:

Hnutí DUHA České Budějovice, Dlouhá 134, Kaplice, tel: 380 311 459
ceskebudejovice@hnutiduha.cz, http://www.hnutiduha.cz
Calla – Sdružení pro záchranu prostředí, Fráni Šrámka 35, České Budějovice
tel.: 384 971 930, calla@calla.cz, http://www.calla.cz

Správa CHKO Blanský les a Obec Holubov
si Vás dovolují pozvat na přednášku Jiřího Řehounka (Calla)

O BROUCÍCH A STROMECH

Kdy: čtvrtek 11. února 2016 od 18:00
Kde: Informační centrum Holubov

Webinář – on-line seminář

OCHRANA OBOJŽIVELNÍKŮ PŘI JARNÍ MIGRACI

Přednášející: Roman Rozínek
moderátor: Michael Hošek

1. 2. 2016 od 17.00 kdekoliv je internetové připojení

Pokud máte zájem účastnit se, přihlaste se na info@forumochranyprirody.cz a připište, prosím, zda máte soukromý účet na Google (není nutný, případně Vám poskytneme náš přístup).

Calla ve spolupráci se spolkem Zdravý domov Vysočina vás zvou na švýcarský film

"Cesta na nejbezpečnější místo Země"

Snímek Edgara Hagena odborně a zároveň kriticky představuje problematiku hledání úložiště pro vyhořelého jaderné palivo po celém světě.

Koná se ve čtvrtek 4. 2. od 18 hodin v restauraci U kostela v Rudíkově.

VSTUP VOLNÝ

Po filmu následuje **beseda** na kterou je pozván odborník na jadernou energetiku **Dalibor Stráský**, energetický konzultant **Edvard Sequens** za Callu - Sdružení pro záchranu prostředí a zástupce místního spolku Zdravý domov Vysočina.

Projekt „Silnější hlas obyvatel Vysočiny při hledání hlubinného úložiště“ je podpořen grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci EHP fondů.
www.fondnno.cz, www.eeagrants.cz

Calla ve spolupráci se spolkem 2. Alternativa a obcí Hojkov vás zvou na švýcarský film

"Cesta na nejbezpečnější místo Země"

Koná se v pátek 19. února 2016 od 18:00 hodin v kině v Dolní Cerekvi
a ve čtvrtek 25. února od 17:30 v sále hasičské zbrojnice v Hojkově.

VSTUP VOLNÝ

Po filmu vždy následuje **beseda** s plánovaným ukončením do 21 hodin. Na besedu je pozván odborník na jadernou energetiku **Dalibor Stráský**, energetický konzultant **Edvard Sequens** za Callu – Sdružení pro záchranu prostředí. K nim se připojí v Dolní Cerekvi **Petra Nováčková** z 2. Alternativy a v Hojkově **Milada Duchanová**, starostka obce.

Projekt „Silnější hlas obyvatel Vysočiny při hledání hlubinného úložiště“
je podpořen grantem z Islandu, Lichtenštejnska a Norska v rámci EHP fondů.
www.fondnno.cz, www.eeagrants.cz

Česká společnost ornitologická
srdečně zve všechny učitele na semináře s ptačí tematikou:

Seminář Ptáci v zimě

11. února, 9:00 – 13:00 Stanice přírodovědců Hl. m. Prahy

v odpoledních hodinách terénní exkurze k Vltavě se stativovým dalekohledem
Představení rozmanitosti pražské přírody, významu Vltavy jako zimoviště ptáků, kteří ptáci u nás zimují a proč jim není zima, jak správně přikrmovat... Sklo zabiják a jak s dětmi pomoci.

Seminář Ptáci ve městech

17. února, 9:00 - 13:00 Krajský úřad Plzeňského kraje
14. března, 9:00 – 13:00 Magistrát Hl. m Prahy

Seznámení se synantropními ptáky a nebezpečím, které pro ně město představuje, tipy na zapojení do výuky, škola ptačího zpěvu, seznámení s projektem Jaro ožívá.

Přihlášky a další podrobnosti najdete v sekci Novinky na stránkách Jaro ožívá http://www.springalive.net/cs-cz. Případně nás můžete kontaktovat na dobruska@birdlife.cz.

Exkurze napříč národními parky Šumava a Bavorský les 2016

Zajímá vás, jak se vyvíjí příroda, když se jí nechá prostor a čas? Chtěli byste poznat středoevropskou divočinu na vlastní oči a kůži a porozumět tomu, v čem je její nedocenitelná hodnota? Zaznamenali jste spory o kácení v Národním parku Šumava a chtěli byste se přímo v terénu dozvědět více? Chcete se přesvědčit, zda se les po napadení kůrovcem sám obnovuje?

Pokud odpovídáte ano, přihlaste se na naši **velkou čtyřdenní exkurzi** do největšího českého národního parku i do sousedního německého Bavorského lesa. Hnutí DUHA již více než dvě desetiletí aktivně usiluje o kvalitnější ochranu přírody na Šumavě a letos již posedmnácté pořádá exkurze pro veřejnost. Podívejte se pod vedením odborného průvodce do nejvzácnějších míst obou národních parků včetně těch běžně nepřístupných. Přibližte se šumavské divočině.

Co vás v rámci čtyřdenní exkurze čeká?

Podíváme se do míst, kde na velkých plochách vládne jen příroda. Do Trojmezenského pralesa a do jádrových oblastí Národního parku Bavorský les i do okolí hájovny Březník na české straně hranice. Uvidíme horská ledovcová jezera (Plešné i Roklanské) či dramatickou Ďáblovu soutěsku (Teufelsloch) a vystoupáme na nejvyšší vrcholy Šumavy – Velký Roklan, Luzný i Plechý. Budeme mít možnost dobře srovnat různé přístupy k péči o les v národním parku, německý i český. Nevyhneme se ale ani připomínkám z dob, kdy se na Šumavě plavilo vytěžené dřevo dolů do nížin – Schwarzenberskému kanálu či nádrži Reschbachklause. Na závěr celé exkurze se projdeme také stezkou lesních prožitků (Seelensteig).

Večery budeme trávit v kempu na Soumarském mostě na břehu Vltavy a v německém kempu ve Finsterau na hranici Národního parku Bavorský les. Vašim průvodcem bude během celých čtyř dní již tradičně zkušený průvodce Jaromír Bláha.

Termín: 24. (středa) – 29.8. (pondělí) 2016 (příjezd na místo setkání ve středu večer, odjezd v pondělí ráno)

Ubytování ve vlastních stanech v kempech na Soumarském mostě na břehu Vltavy a ve Finsterau na východním okraji Národního parku Bavorský les nedaleko českých hranic. Další informace získáte a přihlásit se můžete u Marcely Povolné: marcela.povolna@hnutiduha.cz.

Týdny pro divočinu 2016

Plánujete letní dovolenou? Chtěli byste poznat tajuplné krásy přírody, vidět nevšední scenérie, zažít kouzlo nepoznaného? Odrazují vás prázdné slogany cestovních kanceláří a dobrodružství vykoupené obří ekologickou stopou? Tak právě pro Vás Hnutí DUHA připravuje již po osmnácté dobrovolnické pobyty v nejdivočejších koutech naší krajiny. Přidejte se k tradiční akci Týdny pro divočinu, v jejímž rámci se budete moct aktivně zapojit do praktické ochrany biodiverzity. Kromě práce čekají účastníky zajímavé odborné exkurze do oblastí mnohdy nepřístupných veřejnosti. Navíc nabízíme ubytování a stravu zdarma. Není to snad ta pravá dovolená vašich snů?

Pokud ano, vyberte si některou z níže uvedených lokalit, prostudujte si podmínky pobytu a vyplňte přihlášku na http://ceskadivocina.cz/prihlaska-tydny-pro-divocinu/ .

Termíny

- **23. 7.–30. 7. 2016 | Týden pro divočinu na Králickém Sněžníku**
- **6.–13. 8. 2016 | Týden pro divočinu na Smrku**

Další termíny budou postupně přibývat. S přihlašováním příliš neotálejte, kapacita jednotlivých termínů je omezena. V případě dotazů se neváhejte obrátit na koordinátora Týdnů pro divočinu Lukáše Kalu: lukas.kala@hnutiduha.cz.

Zpravodaj Ďáblík pro své členy a přátele vydává:

Calla – Sdružení pro záchranu prostředí

Naše adresa: Fráni Šrámka 35, 370 01 České Budějovice
Telefony: 384 971 930, 387 311 381 • **Fax:** 384 971 939
E-mail: calla@calla.cz • **Internet:** http://www.calla.cz • **Calla** je také na Facebooku
Naše konto: 3202800544 / 0600 GE Money Bank, pob. České Budějovice
IČO: 62536761

Uzávěrka dalšího čísla je do 10. února 2016. Články posílejte na **edvard.sequens@calla.cz**.
Databázi odběratelů spravuje Romana Panská. Nechcete-li dostávat tento zpravodaj, napište nám a my Vás okamžitě vyřadíme z adresáře. Chcete-li se přihlásit k jeho pravidelnému odběru, pište na **calla@calla.cz**.
Všechna starší čísla občasníku Ďáblík najdete na webových stránkách Cally.

Líbil se Vám Ďáblík? Pomozte nám s jeho šířením!

Pošlete ho svým přátelům s nabídkou na pravidelný odběr do e-mailové schránky.

Můžete nám také přispět na vydávání.

Použijte číslo účtu 3202800544 / 0600 a variabilní symbol: 111.

Děkujeme!